

Bogusław Nadolski

Biuletyn liturgiczny

Collectanea Theologica 49/3, 79-95

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN LITURGICZNY

Zawartość: I. LITERA I DUCH. 1. Kolekty okresu wielkanocnego w Mszałe Pawła VI. — 2. Czy mnożenie Mszy św.? II. SPRAWOZDANIA. 1. Symposium katolickich liturgistów krajów Europy środkowej, Paderborn 28 VIII — 1 IX 1978. — 2. *Missale Romanum cum lectionibus* *.

I. LITERA I DUCH

1. Kolekty okresu wielkanocnego w Mszałe Pawła VI

Przepisy ogólne dotyczące roku liturgicznego i kalendarza postanawiając, że „pięćdziesiąt dni, jakie upływają od Wielkanocy do niedzieli Zesłania Ducha Św., winny być obchodzone w radości i weselu jako dzień świąteczny, owszem, jako Wielka Niedziela” (n. 22) dały postawę do reformy całego okresu wielkanocnego, który w Mszałe Piusa V był dosyć ubogi w teksty modlitewne. Spośród modlitw mszalnych odnowionego Mszału interesować nas będzie pierwsza modlitwa Mszy św. zwana obecnie „kolektą”. Jest ona ściśle związana z obchodzonym świętem czy też z danym okresem liturgicznym. Wyraża charakter sprawowanej liturgii, nadaje jej cechę szczególną, akcentując ten lub inny aspekt Tajemnicy Chrystusa. Wraz z innymi częściami Mszy św. poprzedzającymi liturgię słowa zmierza do wytworzenia wspólnoty zgromadzonych, przygotowuje do słuchania Słowa Bożego i sprawowania Eucharystii. Poznanie kolekt okresu wielkanocnego pozwoli nam zobaczyć, jak Kościół obchodzi ten „jeden dzień świąteczny” i jak wyraża swą wiarę w Tajemnicę Paschalną swego Pana. Pomoże nam przeżywać głębiej okres Pięćdziesiątnicy i żyć Tajemnicą Paschalną naszego Zbawiciela nie tylko w tych dniach świątecznych, ale podczas całego roku.

Porównując kolekty Mszału Pawła VI z kolektami Mszału poprzedniego stwierdzamy najpierw wzrost ilościowy: dotąd własną kolektę posiadały jedynie święta i niedziele, dni w oktawie Wielkanocy i Zesłania Ducha Św. W nowym Mszałe każdy dzień okresu wielkanocnego, a więc także i dni ferialne, posiadają własną kolektę. Razem mamy 57 modlitw, z których 3 powtarzają się. Została zachowana część modlitw z Mszału Piusa V, pozostałe zaś pochodzą ze starych sakramentarzy bądź też zostały ułożone w oparciu o stare teksty. Oto schemat ogólny dotyczący pochodzenia obecnych kolekt: Mszał Piusa V — 13, *Veronense* — 4, *Gelasianum* — 12, *Gregorianum (Hadrianum)* — 2, *Missale Gothicum* — 4, *Bergomense* — 4, modlitwy ułożone na nowo — 18. Widzimy, że nowy Mszał nie zamyka się do tradycji rzymskiej, ale otwiera się na bogactwo modlitewne liturgii ambrojańskiej (*Bergomense*), korzysta też z *Missale Gothicum*. Zwraca uwagę duża ilość modlitw obecnie ułożonych, co jest zrozumiałe, bowiem okres wielkanocy po raz pierwszy otrzymuje takie bogactwo tekstów, a stare źródła nie posiadają tylu modlitw. Nowe modlitwy utworzone zostały metodą „kompilacji” tzn. powstały z dwóch lub nawet trzech fragmentów pochodzących z oracji bądź też prefacji, co pozwoliło na wykorzystanie wielu fragmentów starych

* Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Bogusław Nadolski TChr., Poznań.

modlitw. Reforma Mszału była okazją do ułożenia modlitw naprawdę nowych, ale zwyciężyła troska o ścisły związek z tradycją.

Omawianie poszczególnych modlitw zaczniemy od kolekt świętecznych, a następnie przejdziemy do niedzielnych. Wśród modlitw ferialnych przedstawimy najpierw modlitwy oktawy Wielkanocy i modlitwy od Wniebowstąpienia do Zesłania Ducha Św., aby wreszcie zająć się pozostałymi oracjami. Podział taki, konieczny ze względu na dużą ilość modlitw, sugeruje wydanie typiczne Mszału Pawła VI¹.

1. Wielkanoc — Wniebowstąpienie Zesłanie Ducha Świętego

Trzy święta — Niedziela Zmartwychwstania Pańskiego, Uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego, Niedziela Zesłania Ducha Świętego — wspominają różne aspekty Tajemnicy Paschalnej Chrystusa.

a. Wielkanoc. Niedzielę Zmartwychwstania Pańskiego poprzedza Wigilia Wielkanocna, której kolekta mówi o tajemnicy tej Nocy „jaśniejącej blaskiem Zmartwychwstania”, a zanosząc błaganie do Boga, aby ożywił w Kościele „ducha przybrania”, nawiązuje do jej charakteru chrzcielnego. W tę Noc Kościół przez wieki udzielał chrztu św. i modlił się za swoje „nowe dzieci”². Obecnie ta Święta Noc jest czasem ponowienia obietnic chrztu św., przypomnienia tego wielkiego sakramentu. Niegdyś otrzymaliśmy „ducha przybrania”, dziś prosimy o jego pobudzenie, ożywienie, a wtedy odnowieni wewnętrznie będziemy mogli wiernie służyć Bogu.

Kolekta święteczna wskazuje na podwójny skutek śmierci i zmartwychwstania Chrystusa: Bóg przez Syna swego pokonał śmierć i otworzył nam bramy życia wiecznego. Jesteśmy uwolnieni od śmierci i mamy udział w życiu wiecznym. W ten uroczysty dzień prosimy o odnowienie przez Ducha Św., aby móc zmartwychwstać w świetle życia³. Ten Duch, który wskrzesił Jezusa, zostanie nam dany w dzień Pięćdziesiątnicy i On będzie nas prowadził do zmartwychwstania. Modlitwa ukazuje związek między zmartwychwstaniem Chrystusa a życiem wiernych: obchodzić zmartwychwstanie Chrystusa oznacza powstać do nowego życia z Nim, żyć tą nową rzeczywistością, zdążać do przyszłej chwały.

b. Wniebowstąpienie. Uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego otrzymała nową kolektę powstałą z fragmentu pierwszej mowy papieża Leona Wielkiego przeznaczonej na ten dzień święteczny (*Mowa 73*). Trzeba nam radować się, trwać w dziękczynieniu, bowiem Wniebowstąpienie

¹ Na temat kolekt okresu wielkanocnego por. M. Auge, *Le collette del Proprio del tempore nel nuovo Messale*, Ephemerides Liturgicae 84(1970)275—298; F. Brovelli, *Le orazioni del Tempo Pasquale*, Rivista liturgica 62(1975)191—206. Źródła kolekt wielkanocnych por. A. Dumas, *Les sources du nouveau Missel Romain*, Notitiae 7(1961)74—77. Przy podawaniu źródeł modlitw korzystamy z następujących wydań sakramentarzy: *Sacramentarium Veronense*, wyd. L. C. Mohlberg, Roma 1956; *Sacramentarium Gelasianum*, wyd. L. C. Mohlberg, Roma 1968; *Le Sacramentaire Grégorien*, wyd. J. Deshusses, Freiburg 1971; *Missale Gothicum*, wyd. L. C. Mohlberg, Roma 1961; *Sacramentarium Bergomense*, wyd. A. Paredi, Bergamo 1962. Omawiając kolekty posługiwać się będziemy przygotowanym tłumaczeniem polskim.

² W Mszałe poprzednim kolekta brzmiała: „zachowaj w nowych dzieciach Twojego Kościoła ducha synostwa”.

³ W Mszałe poprzednim druga część kolekty brzmiała: „przyjdź tedy z pomocą i wypelnij pragnienia, które sam uprzednio łaską swoją w nas wzbudasz”. Mszał obecny wzbogaca modlitwę przez wprowadzenie tekstu z *Gelasianum* n. 463.

Chrystusa jest naszym wyniesieniem: natura ludzka została wyniesiona do nieba. Z faktu tego płynie dla nas nadzieja, że my, członkowie mistycznego ciała Chrystusa dojdziemy również do chwały, którą już cieszy się jego Głowa Chrystus. Nowa modlitwa wskazuje na zbawczy aspekt Wniebowstąpienia, jest ono zapowiedzią naszej przyszłej chwały.

c. Zesłanie Ducha Świętego. Wieczorna msza wigilijna posiada dwie kolekty do wyboru: druga z nich to modlitwa z poprzedniego Mszału, w której Kościół prosi, aby nad jego wiernymi zajaśniał blask Bożej światłości, a ogień Ducha Św. umocnił serca odrodzonych przez łaskę. Treść modlitwy jest dosyć ogólna, czyni aluzję do „odrodzonych” tzn. ochrzczonych w tym dniu, a mało jest związana z tajemnicą dnia, Zesłaniem Ducha Św. na Kościół zgromadzony w Wieczerniku. Z tego względu wprowadzono nową kolektę umieszczając ją na pierwszym miejscu. Pochodzi ona z *Veronense* (n. 191) i ukazuje bogactwo święta. Bóg chciał, aby *paschale sacramentum* tzn. Śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa obchodzone było przez okres pięćdziesięciu dni. Obecnie nadszedł dzień przyjścia Ducha Św., który zstępując na Apostołów przyniesie ludzkości upragnioną jedność: Duch Św. zgromadzi rozproszone ludy, a narody różnych języków zjednoczy w oddawaniu chwały Bogu. Treść modlitwy nawiązuje do opisu Zesłania Ducha Św. podanego w *Dziejach Apostolskich*.

Kolekta niedzieli, wzięta z *Gelasianum* (nr. 638), zwraca uwagę na aspekt zbawczy daru Ducha Św. Bóg przez tajemnicę dzisiejszego dnia uświęca Kościół rozpowszechniony wśród wszystkich ludów i narodów. Dokonuje się to „dzisiaj”, bowiem obchód świąt chrześcijańskich jest uobecnieniem wydarzeń, które miały miejsce w przeszłości. Dziś jak niegdyś Bóg uświęca Kościół tzn. oczyszcza go w ogniu Ducha Św., oświeca swym światłem, rozgrzewa swą miłością, a czyni to dosłownie w całym świecie, bowiem cud Zesłania Ducha Św. był i jest czymś uniwersalnym. Kościół prosi o „rozlanie darów Ducha Św. na całą ziemię”, bowiem On jest tym, który daje „dary” i „charyzmaty”. Druga zaś prośba zwraca się do Boga, aby „dokonał w sercach wiernych cudów, które zdziałał w początkach głoszenia Ewangelii”. Można ich wiele wymienić, ale jeden był najważniejszy: głęboka przemiana uczniów Jezusa. Kościół prosi o taką przemianę serc swych dzieci, niezależnie od tego, jakie miejsce w nim zajmują. Kościół woła o Ducha Św., bowiem dziś staje wobec zadań tak trudnych, jakie niegdyś oczekiwały Apostołów.

2. Niedziele wielkanocne

Kolekty wszystkich niedziel wielkanocnych są nowe, zostały zaczerpnięte ze starych ksiąg liturgicznych bądź też utworzone z fragmentów dawnych modlitw. Modlitwy niedzielne poprzedniego Mszału, jako zbyt ogólne w treści i o małym związku z przeżywaną przez Kościół Tajemnicą Paschalną Chrystusa, zostały przeniesione na dni feriałne.

a. Druga niedziela wielkanocna. Kolekta mszalna została wzięta z *Missale Gothicum* (n. 309), a jej tematem głównym pozostaje wiara, fundament życia chrześcijańskiego i naszego zbawienia, którą Bóg umacnia przez doroczną uroczystość wielkanocną. Kościół prosi, aby Bóg „pomnożył łaskę, której udzielił”, a łaską tą jest włączenie przez chrzest w Tajemnicę Paschalną Chrystusa, jest nią doroczny obchód świąt paschalnych, który odnawia nasze trwanie w Chrystusie. Z pomocą otrzymanej łaski głębiej pojmujemy, „w jakim źródle zostaliśmy oczyszczeni, jaką mocą zostaliśmy odrodzeni i czyją Krwią odkupieni”. Tym źródłem jest chrzest, w nim zostaliśmy oczyszczeni z grzechu i zrodzeni do nowego życia, a zostaliśmy odkupieni nie czymś przemijającym, ale drogocenną Krwią Chrystusa (1 P 1, 28). Tylko wiara pozwala zrozumieć tę nową rzeczywistość chrześcijanina. Modlitwa niedzieli

ze swą prośbą o wiarę tak dobrze harmonizuje z treścią czytanej ewangelii. J 20, 19—31. Tomasz wyznaje wiarę w Chrystusa zmartwychwstałego.

b. Trzecia niedziela wielkanocna. Posiada ona nową modlitwę ułożoną w oparciu o teksty z *Gelasianum* (n. 515) i *Veronense* (n. 1148). Dominuje w niej radość, w jakiej żyje Lud Boży z powodu przywróconej mu „młodości ducha”. Obchodzone uroczystości paschalne przywróciły Kościołowi „młodość ducha” tzn. przypomniały mu okres jego młodości, napełniły go mocą i siłą Kościoła pierwotnego, wezwały do wyjścia ze stanu duchowej letniości. Wierni żyją w weselu ducha ciesząc się „z odzyskanej godności przybranych dzieci Bożych”, co dokonało się przez sakrament chrztu św., kiedy to z „synów gniewu” staliśmy się „synami przybrania”. Podobnie powodem radości jest pełne nadziei oczekiwanie dnia zmartwychwstania.

c. Czwarta niedziela wielkanocna. Oracja pochodzi z *Gelasianum* (n. 524), a w treści nawiązuje do przypowieści o Dobrym Pasterzu. Kościół zwraca się z prośbą do Boga, aby prowadził nas do „niebieskich radości”, i zarazem podaje motyw prośby: „niech pokorny lud dojdzie tam, gdzie wyprzedził go zwycięski Pasterz”. W tekście łacińskim modlitwy przeciwstawienie jest bardziej widoczne: *humilitas gregis — fortitudo pastoris*. Ci, którzy należą do owczarni Chrystusowej, wierzą, że mogą dojść tam, gdzie obecnie przebywa ich Pasterz, ale stają przed Bogiem jako „pokorny lud”, który dobrze zna swoje słabości, a całą nadzieję pokłada w mocy swego Pasterza. Czwarta niedziela wielkanocna jest „niedzielą Dobrego Pasterza”, treść obecnej kolekty harmonizuje z tematyką czytań mszalnych.

d. Piąta niedziela wielkanocna. Kolektę zapożyczona z *Gelasianum* (n. 522) z pewnymi zmianami w tekście⁴. Od Boga pochodzi nasze odkupienie i przybranie za dzieci: do Boga zwracamy się teraz jako Jego „synowie umiłowani”, aby nam, wyznającym wiarę w Chrystusa, Syna Jego, dana była „prawdziwa wolność” i „wieczne dziedzictwo”. W prośbie akcent spoczywa na „prawdziwej” wolności, bowiem niejednokrotnie człowiek posiada „falszywe” pojęcie wolności i w niej często żyje (KDK 17). „Wieczne dziedzictwo” to wejście do pełni wiecznego życia, pełne i wieczne posiadanie Boga, bowiem jeśli jesteśmy synami, to i dziedzicami Boga, współdziedzicami Chrystusa (Rz 8, 17).

e. Szósta niedziela wielkanocna. Otrzymała modlitwę ułożoną z trzech fragmentów starych formuł (*Veronense* nn. 229 i 1282, *Gelasianum* n. 504). Przeżywamy „radosne dni”, w których oddajemy cześć naszemu Zmartwychwstałemu Panu, i trzeba nam te dni obchodzić gorliwie, przeżywać w specjalnym nastawieniu ducha. Wspominamy Misterium Paschalne Pana i ono ma teraz wyrazić się w naszym życiu, powinno nasze życie przemienić. Modlitwa zwraca uwagę na konieczność przemiany życia pod wpływem obchodzonej Uroczystości Zmartwychwstania.

f. Siódma niedziela wielkanocna. Wypada ona pomiędzy Wniebowstąpieniem Pańskim a Zesłaniem Ducha Św. i dlatego to kolekta jej nawiązuje do tych dwóch świąt (pochodzi z *Veronense* n. 169). Wierzmy, że Chrystus, Zbawiciel rodzaju ludzkiego, zasiada po prawicy Ojca w chwale. Z tej wiary płynie prośba, abyśmy odczuwali, że jak to sam przyrzekł, pozostaje z nami aż do końca świata. Chrystus Pan jest obecny w swoim Kościele w różny sposób (KL 7), ale bliskość Uroczystości Zesłania Ducha Św., fragment Janowej Ewangelii czytany w tę niedzielę, każą nam dopatrywać się tu obecności Chrystusa poprzez Ducha Św., którego obiecał nam posłać. Duch Św. zstąpi na Kościół i pozostanie w Nim na zawsze.

⁴ Obecna kolekta prosi za „wierzącymi w Chrystusa”, a nie za „odrodzonymi w Chrystusie” tzn. ochrzczonymi w Wigilię Paschalną. Kolekta V niedz. jest ponownie użyta w sobotę tygodnia.

3. Oktawa Wielkanocy

Od najdawniejszych czasów pierwszy tydzień okresu wielkanocnego nawiązywał do sakramentu chrztu udzielanego w Świętą Noc Paschalną i nowy Mszał pozostaje wierny tej tradycji. Jedne kolekty oktawy mówią wprost o tym sakramencie, inne zaś nawiązują do niego.

Bóg (przez chrzest) nieustannie powiększa liczbę dzieci Kościoła: chrzest jest bramą prowadzącą do Kościoła. Ci jednak, którzy z wiarą przyjęli ten wielki sakrament, powinni żyć jego rzeczywistością, życiem wyrażać włączenie w Tajemnicę Paschalną Chrystusa⁵.

Bóg zjednoczył różne narody w wyznawaniu Swego imienia: chrzest prowadzi do jedności ludów. Odrodzeni w wodzie chrztu mają zachować jedność wiary i miłości w czynach⁶.

Bóg pomnaża szeregi wierzących w Niego: chrzest prowadzi człowieka do znajomości Boga. Odrodzeni przez chrzest zostaną, z Bożą pomocą, przyobleczeni w nieśmiertelność. Modlitwa czyni aluzję do szaty otrzymanej na chrzcie, która jest zapowiedzią przyobleczenia człowieka w nieśmiertelność⁷.

W sposób pośredni nawiązuje do chrztu inna modlitwa: przez „wielkanocne sakramenty” — przez Śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa — Bóg dał swemu ludowi zbawienie. Tym „wielkanocnym sakramentem” jest również chrzest, przez który czerpiemy zbawienie, współumieramy i współzmartwychwstajemy z Chrystusem. Prosimy Boga o wylanie na zbawionych obfitości darów, bo tylko wtedy osiągną pełną wolność, a w przyszłości radość życia wiecznego, której kosztują już na ziemi⁸.

Jedna z modlitw nawiązuje do obchodzonych uroczystości wielkanocnych. Bóg daje nam możliwość co roku przeżywać radość z obchodu tych świąt, a udział w nich pomaga nam i przygotowuje nas do udziału w wiecznej radości⁹.

Głębokie zrozumienie Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa podsuwa inna kolekta: Bóg przez Tajemnicę Paschalną Chrystusa pojednał ludzkość ze sobą zawierając z nią nowe przymierze. Wyznajemy wiarę w Tajemnicę Jezusa, wierzymy, że przez Niego zostaliśmy pojednani z Ojcem, staliśmy się ludem Nowego Przymierza — całą tę nową rzeczywistość mamy wyrazić życiem¹⁰.

4. Ferie po Wniebowstąpieniu Pańskim

Przepisy ogólne dotyczące roku liturgicznego i kalendarza podają: „Ferie po Wniebowstąpieniu aż do soboty włącznie przed Pięćdziesiątnicą przygotowują na przyjście Ducha Św. Pocieszyciela” (n. 26). Spójrzmy na kolekty tych dni, aby zobaczyć, jak Kościół wyraża swoje wołanie o przyjście Pocieszyciela.

Bóg przez Zmartwychwstanie Chrystusa przywrócił nam życie wieczne — obecnie nasz Zbawiciel zasiada po Bożej prawicy. Nasze dążenia mają kierować się ku Jezusowi, który powróci w chwale i odrodzonych przez chrzest przyoblecze w nieśmiertelność. Chrzest jest zapowiedzią udziału w chwale Chrystusa. Kolekta nawiązuje do obchodzonej wczoraj uroczystości Wniebowstąpienia¹¹.

⁵ Poniedziałek oktawy. W dawnym Mszale była to kolekta wtorku.

⁶ Czwartek oktawy — modlitwa pozostaje na tym samym miejscu.

⁷ Sobota oktawy. Modlitwa została utworzona z dwóch modlitw wziętych z *Gelasianum* nn. 500 i 516.

⁸ Wtorek oktawy. Kolekta jest właściwie nową kompozycją: *Gelasianum* n. 473 i Mszał dawny, oracja poniedziałku oktawy wielkanocy.

⁹ Środa oktawy. Modlitwa z dawnego Mszału.

¹⁰ Piątek oktawy. Modlitwa z dawnego Mszału.

¹¹ Piątek 6 tyg. Jest o nowa modlitwa ułożona z tekstów *Gelasianum* n. 516 i *Bergomense* n. 612.

Chrystus wstępując do nieba obiecał Apostołom posłać Pocieszyciela, Ducha Prawdy, i dotrzymał danej obietnicy. Apostołowie napełnieni Duchem Św. zdolni byli pojąć całe bogactwo Chrystusowej nauki. Kościół zanosi błagania, abyśmy również otrzymali podobne dary Ducha Św., dary niezbędne do zrozumienia Jezusowych słów¹².

Modlitwy ostatniego tygodnia są jednym wielkim wołaniem o przyście Ducha Św. Jest ono wzmocnione przez to, że kolekty (w języku łacińskim) zaczynają się od prośby. Niech zstąpi na nas moc Ducha Św., abyśmy w pełni przyglnęli do woli Bożej i potem wypełnili ją w życiu¹³. Prosimy Cię..., aby Duch Św. przybył do nas i uczynił w nas świątynię Swojej chwały¹⁴. Niech Duch Św. przemieni nas wewnątrz swoimi darami, stwórz w nas serce nowe, a będziemy mogli podobać się Bogu i wypełniać Jego wolę¹⁵. Jedną z modlitw jest prośba za cały Kościół zgromadzony przez Ducha Św., aby służył Bogu jako społeczność, Nowy Jego Lud w świecie, z całym oddaniem i starał się trwać w jedności. Jedność Kościoła jest darem z nieba, ale wymaga też ludzkiego o nią starania¹⁶.

Wobec bliskiej już niedzieli Zesłania Ducha Św. trzeba widzieć przyście Pocieszyciela w całości Tajemnicy Paschalnej Chrystusa: Bóg otworzył nam bramy życia wiecznego wywyższając Chrystusa i zsyłając Ducha Św. Zesłanie Ducha Św. jest integralną „częścią” Tajemnicy Paschalnej Chrystusa: Śmierć Chrystusa prowadziła do Zmartwychwstania i do Zesłania Ducha Św. Udział w tak wielkich darach — bo Zmartwychwstanie i Zesłanie Ducha Św. są darami Boga dla ludzkości — ma pomnażać naszą wiarę i umacniać nasze oddanie Bogu¹⁷.

Dobiega końca uroczysty, pięćdziesięciodniowy obchód świąt wielkanocnych i stąd prośba do Boga: abyśmy zachowali ich ducha w życiu i w postępowaniu. Chrześcijanin włączony w Tajemnicę Paschalną Chrystusa ma w oparciu o nią kształtować swoją duchowość¹⁸.

5. Pozostałe ferie okresu wielkanocnego

Przejdźmy teraz do omówienia pozostałych kolekt feralnych, które są nowością w stosunku do Mszału poprzedniego: mamy przed sobą 27 modlitw. Wobec dużego i bogatego materiału nie możemy omawiać modlitw w porządku chronologicznym, ale będziemy się starali dokonać pewnej syntezy według najważniejszych tematów występujących w tekstach oracji.

a. Bogactwo Tajemnicy Paschalnej. Cały okres wielkanocny jest obchodem jednej i tej samej tajemnicy: Chrystus umarł i zmartwychwstał, otrzymuje od Ojca najwyższe panowanie, wchodzi do chwały jako pierwszy z odkupionej ludzkości, aby wylać na Kościół Ducha Św. Kolekty nawiązują do tej przeogromnej Tajemnicy wiary.

¹² Sobota 6 tyg. Modlitwa pochodzi z *Bergomense* n. 676.

¹³ Poniedziałek 7 tyg. Modlitwa powstała z oracji wtorku oktawy Zesłania Ducha Św. dawnego Mszału i z *Veronense* n. 515.

¹⁴ Wtorek 7 tyg. W dawnym Mszale druga oracja ze środy *Quattuor Temporum Pentecostes*.

¹⁵ Czwartek 7 tyg. Modlitwa utworzona metodą kompilacji z *Gelasianum* nn. 644, 656, 655.

¹⁶ Środa 7 tyg. Kolekta powstała z dwóch fragmentów: oracji piątku *Quattuor Temporum Pentecostes* dawnego Mszału i z *Veronense* n. 971.

¹⁷ Piątek 7 tyg. Modlitwa została utworzona w oparciu o prefację wziętą z *Veronense* n. 221.

¹⁸ Sobota 7 tyg. Dawna modlitwa z niedzieli białej, która teraz lepiej odpowiada rzeczywistości.

Paschalne Misterium Chrystusa to najpierw Jego błogosławiona Męka. Bóg przez uniżenie swego Syna, który uniżył siebie stawszy się posłusznym aż do śmierci krzyżowej (Flp 2, 8), podźwignął ludzkość upadłą przez grzech pychy pierwszych rodziców, ludzkość poddaną grzechowi i śmierci. Kościół prosi dla swych dzieci o „duchową radość”, która płynie ze zwycięstwa Chrystusa, ale prosi też, aby „wyzwoleni z niewoli grzechu” doszli do wiecznego szczęścia. Wyzwolenie z niewoli grzechu otwiera drogę do wiecznego życia, ale wymaga też wysiłku i współpracy ze strony człowieka¹⁹.

Odkupienie człowieka pochodzi od Boga, któremu zawdzięczamy zbawienie i wolność, a dokonało się to wszystko mocą Krwi Chrystusa. Odkupieni za tak wielką cenę (1 P 1, 18—19), od Boga mamy czerpać życie, a wtedy też w Bogu znajdziemy wieczne szczęście²⁰.

Śmierć krzyżową poniósł Chrystus z woli Ojca, aby jak precyzuje modlitwa, uwolnić człowieka spod władzy szatana, tzn. grzechu i śmierci. Uwolnienie spod władzy śmierci zakłada pełnię wiecznego życia, czyli dojście do zmartwychwstania. Jak śmierć Chrystusa prowadziła do Jego Zmartwychwstania, tak i nasza śmierć, przeżyta razem z Chrystusem i w Chrystusie doprowadzi nas do daru zmartwychwstania²¹.

Chwalebne Zmartwychwstanie Chrystusa to inny aspekt Jego Paschalnej Tajemnicy. Bóg przez Zmartwychwstanie swego Syna przywrócił nam wieczne życie: potrzeba stałości w wierze i mocnej nadziei w oczekiwaniu na wypełnienie Bożych obietnic. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie (J 11, 25), kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew, ma życie wieczne, a Ja go wskreszę w dniu ostatecznym (J 6, 54). Potrzeba mocnego przekonania, że pomimo przeciwności możemy dojść do wiecznego życia²².

Zmartwychwstanie Chrystusa nie pozostaje bez wpływu na ludzkie życie: Bóg dał nam poznać tajemnicę Zmartwychwstania Swego Syna i teraz mocą Ducha Bożego mamy powstać do nowego życia. Bóg domaga się od nas przejścia do nowego życia, a sprawi to ten sam Duch, który wskrzesił Chrystusa, On też doprowadzi nas do Jego pełni²³.

Tajemnica Paschalna Chrystusa ma zawsze oddziaływać na nasze życie, prowadzić do przemiany wewnętrznej, bowiem tylko wtedy odnowieni przez Chrześc przyniosą „wiele owocu” w swoim życiu i dojdą do wiecznej radości. Chrześc włączył nas w Śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa, teraz zaś jest czas ciągłego umierania sobie dla Chrystusa i ciągłego powstawania do nowego życia z Chrystusem²⁴.

Żyjemy Misterium Paschalnym w codzienności, kiedy to usiłujemy zawsze dążyć do tego co doskonalsze i kiedy nowość życia staramy się wyrazić w dobrych czynach²⁵.

Lud Boży uczestniczy w zbawieniu danym przez Boga (przez chrześc i przez obchód świąt niosący moc duchową) i ma żyć zawsze w radości płynącej ze Zmartwychwstania Pana, bowiem ono koronuje Jego dzieło zbawcze i ono będzie wypełnieniem naszego zbawienia, w którym już uczestniczymy²⁶.

¹⁹ Poniedziałek 4 tyg. Dawna kolekta 2 niedzieli po Wielkanocy.

²⁰ Piątek 4 tyg. Kolekta pochodzi z *Missale Gothicum* n. 298.

²¹ Piątek 2 tyg. Dawna kolekta środy Wielkiego Tygodnia.

²² Wtorek 5 tyg. Modlitwa pochodzi z *Bergomense* n. 558.

²³ Piątek 3 tyg. Modlitwa pochodzi z *Bergomense* n. 566 z pewną zmianą. Zamiast negatywnego: *a morte animae resurgamus* czytamy *in novitate vitae resurgamus*.

²⁴ Sobota 4 tyg. Modlitwa powstała z dwóch tekstów z *Bergomense* nn 577 i 571.

²⁵ Sobota 6 tyg. (przed Wniebowstąpieniem). Modlitwa pochodzi z *Gelasianum* n. 564.

²⁶ Czwartek 6 tyg. (przed Wniebowstąpieniem). Oracja pochodzi z *Missale Gothicum* n. 305.

Udział w Zmartwychwstaniu Chrystusa, życie Tajemnicą Paschalną — wszystko to umożliwiła nam wiara. Jest ona darem, łaską, ma wzrastać w człowieku i pogłębiać się. Kościół pamięta o słowach ojca proszącego o uzdrowienie syna: wierzę, ale zaradz memu niedowiarstwu (Mk 9, 24) i dlatego zanosi błaganie: „przybądź z pomocą Twoim przybranym dzieciom, które obdarzyłeś łaską wiary”²⁷.

b. Odrodzeni z wody i Ducha Świętego. Chrześcijanin nie tylko wyznaje wiarę w przemieniającą wszystko Tajemnicę Paschalną Chrystusa, ale przez chrzest zostaje w nią włączony, mistycznie uczestniczy w Śmierci i Zmartwychwstaniu Pana, zostaje odrodzony do nowego życia i zmierza do jego pełni w wieczności. Wiele kolekt nawiązuje w treści do tego podstawowego sakramentu, jakim jest chrzest.

Bóg tych, którzy wierzą w Niego, obdarza nowym, swoim życiem w sakramencie chrztu. Stało się to w określonym momencie ludzkiego życia i było czymś decydującym, ale wymaga teraz od chrześcijanina czujności: będzie zagrożony przez ataki Złego i musi je odpierać, ma zachować Bożą łaskę i w niej wzrastać. Zadania przekraczające ludzkie siły i stąd prośba do Boga: „otaczaj odrodzonych w Chrystusie nieustanną opieką”²⁸.

Odrodzonym z wody i Ducha Sw. (J 3, 5) Bóg otworzył bramy królestwa niebieskiego i potrzeba, aby On sam umocnił, pomnożył w nich łaskę, której im udzielił. Jest to łaska chrztu. Odrodzeni na duchu zmierzają do królestwa niebieskiego, ale tylko przy Bożej pomocy mogą przekroczyć jego bramę. Zostali oczyszczeni z wszystkich grzechów i dlatego mogą osiągnąć „dobra obiecane”, przejść przez bramę otwartą na chrzcie²⁹.

Niebieskiego życia udzielił nam Bóg w sakramencie chrztu, życia, które On sam w pełni posiada, przed Nim staliśmy się „sprawiedliwi” tj. święci. Razem z usprawiedliwieniem otrzymaliśmy zapewnienie, nadzieję nieśmiertelności, ale do pełni chwały możemy dojść tylko pod Bożym kierunkiem³⁰.

W tajemnicy odkupienia Bóg obdarzył ludzką naturę większą godnością niż w dziele stworzenia: jest to również tajemnica niewypowiedzianej dobroci Boga. Przez odrodzenie chrzcielne uczestniczymy w tej nowej godności ludzkiej natury i prosimy, aby Bóg zachował w nas ten wielki dar³¹. Z modlitwy tej, podobnie jak i z poprzednich, przebija przekonanie, że człowiek sam do pełni wiecznego życia dojść nie może. Darem Boga jest nowe życie i darem będzie dojście do jego pełni.

Ośmielamy się Boga nazywać Ojcem (jest to przywilej płynący z chrztu św.) i w sercach naszych duch przybranych dzieci ciągle ma wzrastać, umacniać się, bowiem jako przybrani synowie będziemy mogli osiągnąć obiecane nam dziedzictwo³².

Bóg miłuje niewinność i przywraca tym, którzy ją utracili. Nas Bóg wyzwolił z ciemności niewiary (stało się to przez łaskę chrztu, który uczynił z nas synów światłości), ale światło Jego prawdy możemy utracić. Z tej świadomości ludzkiej słabości płynie prośba, aby zwracał ku sobie nasze serca i nie dopuścił do naszego odejścia od Niego³³.

c. Co roku pozwalasz nam przeżywać misterium paschalne. Święta Wielkanocne, pamiątkę Śmierci i Zmartwychwstania

²⁷ Środa 3 tyg. Modlitwa ułożona z dwóch fragmentów z *Gelasianum* nn. 529 i 528.

²⁸ Sobota 3 tyg. Modlitwa zapożyczona z *Gelasianum* n. 490.

²⁹ Wtorek 3 tyg. Kolekta pochodzi z *Gelasianum* n. 525.

³⁰ Sobota 5 tyg. Jest to nowa oracja utworzona przez kompilację trzech fragmentów: *Bergomense* n. 648, *Veronense* nn. 471 i 921.

³¹ Czwartek 4 tyg. Oracja pochodzi z *Gelasianum* n. 485.

³² Poniedziałek 2 tyg. Kolekta pochodzi z *Bergomense* n. 634.

³³ Środa 5 tyg. Modlitwa została wzięta z *Gelasianum* n. 495.

Chrystusa, obchodzi Kościół każdego roku i do tego faktu nawiązuje kilka modlitw.

Bóg co roku pozwala nam przeżywać Misterium Paschalne, co jest darem Jego dobroci, dzięki któremu odzyskałiśmy utraconą godność, a nadto nadzieję przyszłego zmartwychwstania. Wspominamy z wiarą tajemnicę zbawienia, tj. wierzymy, że Chrystus umarł i zmartwychwstał, a my przez chrzest w tej tajemnicy uczestniczymy. Mamy przez wytrwałą miłość osiągnąć to co wspominamy, tj. w ostatnim momencie życia z Chrystusem przejść ze śmierci do pełni wiecznego życia³⁴.

W czasie dorocznych obchodów Tajemnicy Paschalnej zostajemy dotknięci łaską Bożą, odnowieni na duchu, ale przeżywane w obchodach liturgicznych tajemnice mają przynosić owoce w każdym czasie, ich działanie nie może zamknąć się do dni świątecznych ani nawet do czasu Pięćdziesiątnicy³⁵.

Obchodząc zmartwychwstanie Chrystusa, dzień Jego zwycięstwa nad śmiercią, mamy to czynić w pełnej radości płynącej z otrzymanego zbawienia: zwycięstwo Chrystusa wybawiło nas od śmierci i otworzyło bramy życia³⁶.

Tajemnice wielkanocne obchodzimy z radością, ale trzeba je przeżywać w duchu wewnętrznego przyłgnięcia do nich, z gotowością formowania swego życia w ich świetle. Mają zaś one moc przeogromną: mogą nas chronić, zapewnić obronę w przeciwnościach i doprowadzić do pełni zbawienia³⁷.

W „tych dniach” tzn. w dniach uroczystości paschalnych, lepiej i głębiej poznaliśmy dobroć Boga i w „tych dniach” trzeba nam pełniej na tę dobroć otwierać serca. Dobroć Boga przejawiała się w uwolnieniu nas z mroków błędu i ona pomoże nam mocniej przyłgnąć do Jego prawdy³⁸.

d. Abyśmy głosili moc Chrystusa Zmartwychwstałego. Człowiek, który otrzymał dar wiary, poznał Tajemnicę Paschalną Pana, przez chrzest otrzymał początek nowego życia, nie zatrzymał tych darów tylko dla siebie, ale radosną nowiną o zbawieniu będzie dzielił się z innymi. Będzie przepowiadał „moc Chrystusa Zmartwychwstałego”, w której przyszłej chwale ma nadzieję uczestniczyć³⁹.

Głoszenie Ewangelii ma przynieść światu zbawienie zdobyte przez Chrystusa, a wtedy rzesza przybranych dzieci osiągnie pełnię nowego życia, które Chrystus, Słowo Prawdy, zapowiedział⁴⁰.

e. Powrót Chrystusa. Jedna z omawianych kolekt obchodzenie pamiętki Zmartwychwstania Pana łączy z Jego przyszłym powrotem w chwale. Obchód świąt wielkanocnych napełnia nas radością i prosimy Boga, abyśmy w dzień przyjścia Jezusa mieli udział w radości wszystkich świętych. Zmartwychwstanie Chrystusa jest zapowiedzią naszej pełnej chwały, która objawi się w dzień Jego przyjścia⁴¹.

f. Wysłuchaj naszego błagania. Spotykamy kilka modlitw, które nie mówią wprost o Tajemnicy Paschalnej Chrystusa ani nie podejmują tematu „wielkanocnego”, ale umieszczone w okresie wielkanocnym nabierają odniesienia do obchodzonych świąt.

³⁴ Środa 2 tyg. Modlitwa utworzona metodą kompilacji z *Gelasianum* nn. 508, 507, 506.

³⁵ Czwartek 2 tyg. i Poniedziałek 6 tyg. Jest to modliwa wzięta z *Gelasianum* n. 519.

³⁶ Wtorek 4 tyg. Kolekta pochodzi z *Gregorianum (Hadrianum)* n. 390.

³⁷ Piątek 5 tyg. Oracja powstała z dwóch fragmentów: *Veronense* n. 984 i *Bergomense* n. 622.

³⁸ Czwartek 3 tyg. Kolekta została utworzona z dwóch tekstów *Gelasianum* nn. 535 i 531.

³⁹ Wtorek 2 tyg. Modlitwa ułożona z fragmentów z *Gelasianum* nn. 457 i 497.

⁴⁰ Piątek 6 tyg. (przed Wniebowstąpieniem). Kolekta pochodzi z *Veronense* 867.

Bóg ukazuje błędzącym na płaszczyźnie intelektualnej bądź w dziedzinie moralnej światło prawdy, aby mogli powrócić na jej drogę. Jedyne lekarstwem jest powrót do „światła wiary”. Modlitwa przechodzi w prośbę za tymi, którzy „uważają się na chrześcijan”, aby odrzucili wszystko, co sprzeciwia się tej godności, a zabiegali o to, co jest z nią zgodne. Prośba bardzo ogólna może obejmować różne sytuacje wierzących⁴².

Bóg jednoczy w dążeniu do siebie serca wiernych i ci „dążący” mają miłować to, co On nakazuje, oraz dążyć do tego, co obiecuje. Oczekują od Boga pomocy, bo tylko wtedy, wśród zmienności świata tam wzniosą serca, gdzie są prawdziwe radości. Treść modlitwy jest ogólna, ale ponieważ odma-wiamy ją w okresie paschalnym, odczytujemy ją w nawiązaniu do sakramentu chrztu i zobowiązań z niego płynących⁴³.

Bóg jest życiem wiernych, chwają pokornych i szczęściem sprawiedliwych i tylko On może zaspokoić obfitością swych darów głód tych, którzy ufają w Jego obietnice. Ten „głód” to pragnienie należenia do Boga i zjednoczenia z Nim zapoczątkowanego na chrzcie⁴⁴.

Dzięki Bożej łasce grzesznicy stają się sprawiedliwi, a nieszczęśliwi odzyskują radość i Bóg łaską swoją ma utwierdzać w nas dzieło przez siebie zaczęte, strzec w nas swoich darów. On ma nam udzielić pomocy do wytrwania w sprawiedliwości uzyskanej przez wiarę. Bożej dobroci dary nam dane, jak możemy się domyślać z kontekstu liturgicznego, to sakrament chrztu, udział w Tajemnicy Paschalnej Chrystusa⁴⁵.

Kończąc przegląd kolekt czasu wielkanocnego możemy stwierdzić, że w porównaniu z Mszałem poprzednim pełniej została wyrażona w modlitwie wiara Kościoła w Misterium Paschalne Chrystusa i jaśniej ukazana jedność trzech wydarzeń zbawczych: Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Św. Okres wielkanocny to czas medytacji nad Zmartwychwstaniem Chrystusa, które otwiera nam bramy wiecznego życia i zapowiada przyszłe nasze uwielbienie. Tajemnica Zmartwychwstania wymaga od nas przejścia do nowego życia, bowiem przez sakrament chrztu zostajemy w nią włączeni; wiele modlitw nawiązuje do tego „wielkanocnego sakramentu”, sakramentu odrodzenia i wyniesienia do godności dzieci Bożych. Moc Tajemnicy Paschalnej ma przemienić codzienne życie i napełnić je radością. Chrystus uwielbiony zesłał Ducha Św., zgromadził w ten sposób rozproszone narody w jedność wiary, uswięca nieustannie przez Ducha Św. swój Kościół na całej ziemi. Ten sam Duch, przychodząc do nas, stwarza w nas nowe serce, czyni w nas świątynię Bożej chwały, pomaga przyłączyć do woli Bożej. Wspominając swój chrzest w Noc Paschalną, czekamy na wylanie Ducha Św. w dzień Pięćdziesiątnicy. Kolekta, własna na każdy dzień, pomaga nam głębiej rozumieć Tajemnicę Paschalną Pana, zatrzymując naszą uwagę na jej poszczególnych aspektach. Wydaje się, że pomoże nam samym żyć w jej świetle i innych do jej rozumienia prowadzić.

ks. Jan Miazek, Warszawa

2. Czy mnożenie Mszy św.?

W literaturze liturgicznej coraz żywiej podnoszą się głosy w obronie różnych nabożeństw. Nie jest to tylko wołanie o kurczową wierność tradycji, ale wyraz troski o jakość duszpasterstwa bez pomniejszania waloru Mszy św.

⁴¹ Środa 6 tyg. Modlitwa zapożyczona z *Missale Gothicum* n. 293.

⁴² Poniedziałek 3 tyg. Modlitwa dawnej III niedzieli po Wielkanocy.

⁴³ Poniedziałek 5 tyg. Modlitwa dawnej IV niedzieli po Wielkanocy.

⁴⁴ Środa 4 tyg. Modlitwa pochodzi z *Gelasianum* n. 562.

⁴⁵ Czwartek 5 tyg. Modlitwa zapożyczona z *Bergomense* n. 665.

Niewątpliwie jednym z osiągnięć Soboru Watykańskiego II jest dowartościowanie Najświętszej Ofiary Mszy św. Kościół wskazuje na to, że jest ona źródłem, z którego wypływają wszystkie sakramenty i czerpie swoją siłą całą działalność Kościoła. Wynikiem takiego podejścia jest mnożenie częstotliwości sprawowania Mszy św. (binacje w dzień powszedni, trynacje, a nawet kwadrynacje w niedziele). Wiadome, że do połowy naszego wieku binacja ograniczała się do terenów diaspory. W innych wypadkach kapłan poprzestawał na jednej Mszy św. W międzyczasie możliwość binacji została rozszerzona. Pius XII przekazał biskupom ordynariuszom prawo udzielania zezwoleń na binacje. W 1953 r. po raz pierwszy ukazuje się pozwolenie na odprawianie Mszy św. wieczorem w niedzielę i w dni świąteczne¹. W roku 1957 pozwolenie to zostaje rozszerzone także na dni powszednie². Prawodawcy chodziło w tych wypadkach także o ułatwienie wiernym codziennej Komunii św. w nawiązaniu do życzenia Piusa X. Idąc po tej samej myśli instrukcja *Eucharisticum mysterium* z 1967 r. pozwala także udzielać Komunii św. w godzinach popołudniowych poza Mszą św. w połączeniu jednak z krótkim nabożeństwem Słowa Bożego.

Jest rzeczą zrozumiałą, że dzięki temu niepomniernie podkreślony został sakramentalny walor Mszy św., i nie można jej skuteczności zestawić z nabożeństwem różańcowym czy innym. Autorzy świadomi teologicznego waloru Mszy św. stawiają jednak pytanie, czy nie stoimy w obliczu „inflacji” Mszy św.? W Italii mówi się o *panmessismo*, w krajach języka niemieckiego natomiast o *Vermessung*. Inflacja zaś oznacza pewne zubożenie, niedowartościowanie. Co oferuje się na każdej ulicy nie jest otaczane szacunkiem. Wielka świętość potrzebuje swoistej oprawy³. Na zagadnienie to można spojrzeć z różnych płaszczyzn życia Kościoła.

1. Rozpoczynając od ostatniego soboru przywołamy na pamięć stwierdzenie, iż liturgia nie wyczerpuje całej działalności Kościoła (KL 9), a „życie duchowe nie ogranicza się do udziału w samej tylko liturgii” (KL 12). Jest to stwierdzenie mocne, z drugiej strony sobór „usilnie zaleca nabożeństwa ludu chrześcijańskiego”, zwłaszcza te, które odbywają się z woli Stolicy Apostolskiej, szczególnym też uznaniem cieszą się nabożeństwa Kościołów partykularnych (KL 13). Słowa powyższe zawierają duży ładunek treści, zwłaszcza że zamiarem odnowy liturgicznej było dowartościowanie istotnych elementów liturgii. Nabożeństwa więc, nazwane czasami pozaliturgicznymi, nie stoją w kolizji z czynnościami liturgicznymi. Prawodawca życzy sobie, aby one harmonizowały z liturgią, „poniekąd z niej wypływały i do niej prowadziły, ponieważ ona ze swej natury znacznie je przewyższa” (KL 13).

2. Historia poucza o istnieniu w ciągu wieków różnych form nabożeństw. Np. Euzebiusz z Cezarei (†339) wspominając o modlitwie rano i wieczorem pisze: „radością dla Boga są hymny, które w jego Kościele wszędzie na ziemi w czasie modlitw porannych i wieczornych są wysyłane”⁴. Na Zachodzie to samo powtarza Hilary z Poitiers (†367)⁵. Słusznie można odnieść te wspomnienia do laudesów i niesporów jako najbardziej podstawowych „godzin” modlitw, na które wskazuje Sobór Watykański II. Modlitwy te sprawowane pod przewodnictwem duchowieństwa zawierały także czytania Słowa Bożego. Jungmann omawiając to zagadnienie przytacza przykład z pieśni Nibelungów wspominającej Krimhildę, która wychodząc na jutrznię (uczęszczanie było codziennym zwyczajem) znalazła przy drzwiach martwe ciało Zygfyryda⁶. Historia potwierdza nam także istnienie nabożeństw

¹ *Christus Dominus*, AAS 45(1953)23.

² *Sacram Communionem*, AAS 49(1957)177.

³ J. A. Jungmann, *Untergang der Abendandacht?*, Theologisch-praktische Quartalschrift 12(1973)42.

⁴ PG 23, 640.

⁵ CSEL 22, 244.

⁶ *Art. cyt.*, 40.

o charakterze medytacyjnym⁷, a także maryjnych z podkreśleniem *Magnificat*, nabożeństw majowych, różańcowych, drogi krzyżowej (litanie weszły do nabożeństw od XVII w. i stały się jednym z najbardziej ulubionych elementów tych nabożeństw)⁸. Różne powstające formy nabożeństw były uwarunkowane rozmaitymi przyczynami. Nie bez znaczenia była zbytnia klerykalizacja liturgii i jej nieco arystokratyczny charakter oddalony od życia, niemniej spełniały one swoje zadanie i były w jakiś sposób wyrazem religijności ówczesnego społeczeństwa.

3. Jeżeli liturgia stanowi szczyt, musi istnieć pewnego rodzaju „podgórze”, jakies elementy warunkujące aktywny i owocny udział w czynnościach liturgicznych, jakiś stopień przygotowania. Brak zrozumienia związku liturgii z pobożnością osobistą byłby klęską dla liturgii. Rozwijanie liturgii bez szeroko rozumianej pobożności wyrażającej się także w diakonii i martyrii prowadzić może do mechanizacji liturgii. Kto nie żywi wobec Boga osobistej pobożności, nie będzie też należycie uczestniczył w czynnościach liturgicznych. Szybko nastąpi rutyna i przyzwyczajenie⁹.

4. Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca sakramentu małżeństwa podkreśla, iż niewskazane jest sprawowanie małżeństwa podczas Mszy św. wtedy np., gdy nupturienici są religijnie obojętni (nr 24). Czy dotyczy to tylko sakramentu małżeństwa?

5. Zjawisku mnożenia Mszy św. często nie towarzyszy niestety wyjaśnianie Słowa Bożego. Rzadkie są wspólnoty parafialne, w których prowadzi się konsekwentnie nabożeństwa Słowa Bożego czy upowszechnianie czytania Pisma św. i modlenia się nim. Jeżeli dołączymy do tego częste posługiwanie się drugą Modlitwą Eucharystyczną, wówczas musi zrodzić się pytanie, czy nie znajdujemy się na drodze do średniowiecznego sakramentalizmu? Czy nie grzebiemy dorobku Vaticanum II?

Te krótkie uwagi sygnalizujące rodzący się problem można zamknąć pewnymi sugestiami.

a. Powstaje, wydaje się, potrzeba odnowienia treści nabożeństw i wprowadzenia nowego typu nabożeństw podkreślających włączenie się w chrystianizację świata, w apostołstwo pracy, troskę o brata¹⁰. Zagubienie tych elementów prowadzi do zagubienia celu samej liturgii.

b. Wydaje się, że współczesny człowiek żyjący we wciąż rosnącym tempie życia potrzebuje spokojnego, medytacyjnego nabożeństwa z dowartościowaniem ciszy, milczenia, elementów skupiających, refleksyjnych.

c. Pobożność kapłańska opiera się nie tylko na Mszy św., której sprawowanie codzienne „zaleca się bardzo” (DK 13) i która „pozostaje ośrodkiem i korzeniem całego życia prezbitera” (DK 14) i źródłem jego miłości pasterskiej oraz źródłem i szczytem całej ewangelizacji (DK 5). Równocześnie drugim filarem duchowości kapłańskiej jest codzienna Modlitwa Liturgiczna. Wydaje się, że pobożność wiernych również musi posiadać takie elementy. Dopiero za cenę codziennej modlitwy bardzo szeroko pojętej, Msza św. stanie się siłą twórczą Kościoła, zasileniem miłości Boga i ludzi (KK 33), źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego (KK 11), a także źródłem owocnego apostołstwa. Na spotkaniu profesorów liturgiki (czerwiec 1978) ks. R. Rak (Katowice-KUL)

⁷ Th. Schnitzler, *Messopfer und Nachmittagsandacht*, w: *Die Messe in der Glaubensverkündigung*, wyd. F. X. Arnold i B. Fischer, Freiburg² 1953, 354—363.

⁸ Szersze omówienie tych nabożeństw oraz inne przykłady znaleźć można u J. A. Jungmann, *Christliches Beten in Wandel und Bestand*, München 1969.

⁹ F. König, *Liturgiereform des II. Vatikanischen Konzils und persönliche Frömmigkeit*, Der Grosse Entschluss 19(1963—64)390—392.

¹⁰ H. Hollerweger, *Die Zukunft der Volksandachten*, Theologisch-praktische Quartalschrift 121(1973)50.

wskazał na konieczność ożywienia wśród wiernych udziału w nieszporych i czynienia wysiłków, aby one nie poszły w zapomnienie. Istnieją już w Polsce parafie (św. Józefa w Stargardzie Szczecińskim, św. Michała w Warszawie), w których sprawuje się nieszpory według odnowionej formy z doбором psalmów, z homilią, modlitwą powszechną, z udziałem wszystkich księży pracujących w parafii. Podaje się także do wiadomości specjalne intencje, w jakich sprawowane są nieszpory.

d. Mając na uwadze walor Słowa Bożego oraz jego znaczenie dla wiary i życia chrześcijańskiego, należy znacznie większy niż dotychczas akcent położyć na jego interpretację, znajomość i umiłowanie.

ks. Bogusław Nadolski TChr., Poznań

II. SPRAWOZDANIA

1. Sympozjum katolickich liturgistów krajów Europy środkowej Paderborn 28 VIII — 1 IX 1978

Profesorowie i wykładowcy liturgiki Austrii, Szwajcarii, Holandii i RFN spotykają się co drugi rok w jednym z tych krajów na obradach, na które zapraszają również gości z NRD, Polski, Czechosłowacji, Węgier i Jugosławii. W r. 1978 tematem sympozjum, w którym uczestniczyło ok. 60 osób, w tym 11 z krajów socjalistycznych, były *Funkcje liturgiczne kobiety*.

Maria Barbara von Stritzky śledziła w swoim referacie pt. *Służba kobiety w Kościele starożytnym* rozwój diakonatu kobiety aż do V wieku. Nowy Testament zawiera wzmianki o kobietach występujących w czasie liturgii (1 Kor 11, 5), będących na posłudze gminy chrześcijańskiej (Rz 16, 1—2), o wdowach, mających co najmniej lat sześćdziesiąt i wciągniętych do specjalnego spisu gminy (1 Tm 5, 9); nie posiadają one jednak urzędu (*ordo*). Pewne załączki samodzielnego diakonatu kobiety można zauważyć w 1 Tm 3, 11. Rozwój diakonatu kobiet przebiegał odmiennie na Zachodzie i na Wschodzie. Zachód do końca IV wieku nie znał diakonatu kobiet; piszący za czasów papieża Damazego (†384) Ambrozjaster oraz synody w Orange (r. 441) i Epaon (r. 517) odrzucają go. Wspomniana i zniesiona przez synod w Epaon benedykcja diakonis była tylko uroczystą formą ślubów składanych przez wdowy (*votum castitatis*). Na Wschodzie i w Egipcie wyróżniano wdowy jako odrębny stan w gminie, ale bez określonych zadań (Klemens Aleksandryjski, Orygenes). W syryjskiej *Didaskalii* (III w.) pojawia się diakonat kobiety (*gynediakonos*) jako instytucja. Takie kobiety spełniają funkcje wynikające z pewnej izolacji kobiety na Wschodzie (np. modlitwa i nałożenie rąk chorym kobietom). W *Konstytucjach Apostolskich* nazywają się diakonisami i piastują urząd otrzymany przez biskupa (benedykcja i nałożenie rąk). Pomagają przy chrzcie kobiet, ale samego chrztu nie wolno im udzielać. Według *Testamentum Domini* (V w.) zanoszą chorym kobietom komunie wielkanocną. Gdy posługa diakonis przy chrzcie dorosłych kobiet okazała się niepotrzebna, ponieważ już chrzczono prawie wyłącznie dzieci, niektóre funkcje przeszły na przełożone klasztorów żeńskich (diakonisa-ksieni), u monofizytów np. mogły one czytać lekcje i ewangelię oraz rozdzielać Komunię św. Kościół starochrześcijański nie dopuszczał kobiety do posługi kapłańskiej. Ojcowie Kościoła uzasadnili swoje stanowisko brakiem ustanowienia kapłaństwa kobiet przez Jezusa Chrystusa. (Referat ukazał się w „Liturgisches Jahrbuch” 1978, z. 4).

Klaus-Bernd Müller przedstawił dokumentację funkcji liturgicznych kobiety w posoborowej odnowionej liturgii. Podczas gdy przed soborem tylko duchowni różnych stopni hierarchicznych spełniali prawdziwą funkcję liturgiczną, wykonują ją obecnie również ludzie świeccy: ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru (KL 29). Zespół śpiewaczy może być mie-

szany lub nawet jedynie kobiety (Instr. *Musicam sacram*, 1967, art. 22). Wszystkie funkcje, nie zastrzeżone diakonowi, mogą być wykonane przez ludzi świeckich, w tym również przez kobiety, o ile występują poza prezbiterium świątyni i za zgodą miejscowego duszpasterza (*rector ecclesiae*; *Missale Rom.* 1975, *Wprowadzenie* nr 70); mogą one więc czytać wszystkie czytania poza ewangelią, recytować psalm międzylekcyjny i poszczególne wezwania modlitwy powszechnej; o właściwym miejscu (*locus congruus*) wykonania tych funkcji przez kobietę (*mulier idonea*) decyduje konferencja episkopatu (tamże nr 66). W takim wypadku kobieta sprawuje *ministerium*, choć nie otrzymuje *institutio*, które zastrzeżone jest mężczyznom (*Ministeria quaedam* 1972, nr 15). Tak samo kobiety (*puellae, nuptiae, religiosae*) nie mogą celebrować przy ołtarzu (*Liturgicae instaurationes* 1970, nr 7). Wśród osób dopuszczonych do rozdzielania Komunii św. figuruje kobieta na ostatnim miejscu, po lektorze, alumnie seminaryjnym, zakonniku, zakonnicy, katechecie, mężczyźnie świeckim (*Immensae caritatis* 1973, nr 4).

Hanna Renata Laurien zreferowała *Ruch emancypacyjny w XX w. Reakcje i deficyty w Kościele*. Po krótkim wstępie o genezie ruchu emancypacyjnego kobiet przedstawiła wyniki ankiety (106 męskich, 100 żeńskich respondentów): tylko 20% kobiet afirmuje fakt, że są kobietami, coraz więcej kobiet (do 80%) jest zdania, że kobieta słusznie zajmuje się działalnością publiczną. Kobieta powinna mieć swój wyuczony zawód, obowiązki domowe i wychowawcze spoczywają na ojcu i matce, choć „biologiczna bliskość” matki daje jej więcej możliwości wychowawczych. Mężczyźni uznają kobietę na miejscu pracy zawodowej, ale w małżeństwie nie znoszą, by kobieta była inteligentniejsza lub więcej zarabiała od męża. Referentka uważa, że stanowisko Kościoła wobec kobiety było przeważnie negatywne, i domaga się święceń diakonis i liczniejszego udziału kobiet w radach parafialnych.

Peter Bläser wygłosił referat pt. *Funkcje liturgiczne i święceń (ordnatio) kobiety w Kościołach niekatolickich*. W roku 1927 pierwsza kobieta ewangelicka otrzymała w Niemczech święceń kapłańskie. W czasie drugiej wojny światowej często kobiety (żony pastorów) kierowały osieroczonymi gminami. Po wojnie domagano się legalizacji tej praktyki przez udzielanie święceń. Początkowe opory zmalały. Dzisiaj tylko Kościół w Schaumburg-Lippe i pojedyncze, ale jeszcze liczne gminy przeciwstawiają się ordynacji kobiet. — W Szwecji od 1958 r. udzielono wielu kobietom święceń kapłańskich, planuje się nawet przekazanie im władzy biskupiej. — W Kościele anglikańskim biskupi są konsekrowani, nie tylko ordynowani. Konferencja wszystkich anglikańskich biskupów świata w londyńskim Lambeth, pałacu arcybiskupa z Canterbury, wypowiedziała się w 1978 r. za ordynacją i konsekracją kobiety, poleciła jednak ostrożność odnośnie do konsekracji ze względu na wynikające trudności ekumeniczne. — Kościół episkopalny w Stanach Zjednoczonych wyświęcił już 90 kobiet, co spowodowało odejście wielu wiernych. — Kościół prawosławny i starokatolicki, jak i tzw. Wolne Kościoły (*Freikirchen*) odrzucają ordynację kobiet. — Problem ordynacji kobiety powstał w tych Kościołach, w których liturgia słowa ma pierwszeństwo przed (rzadką) liturgią sakramentów. Czy można nadal utrzymać w mocy owe Pawłowe: *mulier taceat in ecclesia*? Czy to jest teologicznie uzasadnione, czy tylko wyraz tradycji ustrojowo-społecznej? Czy przykład Chrystusa powołania mężczyzn stanowi wykluczającą kobiety normę, czy jest to tylko akomodacja do ówczesnego sposobu myślenia? Oto pytania pod adresem historyków teologii.

Lucas Brinkhoff OFM (z Holandii, bibliotekarz w Trewirze) zebrał bibliografię dotyczącą tematu konferencji. Do najważniejszych prac zawierających wykaz przedmiotowej literatury do roku 1976 należą: Rene J. A. van Eyden, *Literaturubersicht, w: Haye van der Meer, Priestertum der Frau? Eine theologieggeschichtliche Untersuchung*, Freiburg-Basel-Wien 1969, 197—213 (do 1962 r.). — Roger Gryson, *Le ministère des femmes dans*

l'Eglise ancienne, Gembloux 1972, 197—200. — John H. Morgan, *The Ordination of Women. A Comprehensive Bibliography (1960—1976)*, Wichita 1977. — Paul J. Le Blanc, *A Survey of Recent Writings on Ministry and Orders, Worship* 49(1975)35—56. — Paulus VI — Donald Coggan, *Echange des lettres sur l'ordination des femmes*, La Documentation Catholique 73(1976) 771—772. — *Eglise et Théologie* 9(1978) z. 1 (zeszyt specjalny na temat dokumentu: *Declaratio circa quaestionem admissionis mulierum ad Sacerdotium ministeriale* z 15 X 1976, AAS 69, 1977, 98—116). — O dyskusji w czasie synodu w RFN na temat diakonu kobiety zob. Synode 7(1973)23—38 oraz *Diaconia* 10(1975)23—39.

Z krótkich komunikatów ilustrujących obecną praktykę wynika, że powierza się kobietom następujące funkcje liturgiczne i duszpasterskie: kierowanie niedzielnymi nabożeństwami bez udziału kapłana (RFN, w Holandii raczej mężczyźni, ale nie wyłącznie); przewodnictwo w czasie liturgii słowa, zwłaszcza we mszach z udziałem dzieci (Szwajcaria, Austria); lektorat (Szwajcaria); głoszenie kazań (Szwajcaria, ale rzadko); służbę przy ołtarzu (dziewczęta-ministrantki: RFN, Szwajcaria; kobiety — Holandia); rozdzielanie Komunii św. (Szwajcaria, Holandia, RFN), zwłaszcza chorym w domach, w pierwsze piątki (RFN) lub w szpitalach (Austria); przygotowanie do sakramentów (Austria: jedna matka uczy 4—5 dzieci; Holandia: przygotowanie do chrztu, bierzmowania, I Komunii św., namaszczenia chorych). W niektórych krajach kobiety należą do rady parafialnej i spełniają ważną funkcję parafialnej asystentki pastoralnej. Najdalej posunęły się niektóre parafie holenderskie zatrudniające kobiety z akademickim wykształceniem teologicznym w charakterze diakonis — bez święceń i zgody biskupa. Referent z RFN (Rennings) postulował, by kobiety udzielające Komunii św. liczyły ponad 25 lat i nosiły odpowiedni strój cywilny oraz by im pozwolono udzielać sakramentu namaszczenia chorych (jak w starożytności).

Krótkie sprawozdania z krajów socjalistycznych wykazały stanowisko wstrzeźliwe, tradycyjne, wynikające z odmiennej sytuacji duszpasterskiej. W NRD kobiety spełniają ważną rolę w zadaniach duszpasterskich (np. jako referentki pastoralne), w Polsce natomiast — w katechizacji dzieci i w działalności charytatywnej. — Odmienny charakter miał dłuższy komunikat ks. Wacława Schenka pt. *Źródła i stan badań nad historią liturgii w Polsce* (ukazuje się w „Archiv für Liturgiewissenschaft”).

W programie sympozjum uwzględniono również odwiedzanie katedry (XI—XIII w.), kaplicy św. Bartłomieja z cudowną akustyką (1017 r.), bogatego muzeum diecezjalnego i pałacu (*palatium*) Karola Wielkiego, gdzie w 799 r. spotkał się z papieżem Leonem III. Wycieczka autokarowa wyruszyła do okolic Paderborn (Externsteine — kaplice skalne, kult grobu Bożego 1115 r.; Corvey — opactwo benedyktyńskie IX w.; Herstelle — opactwo benedyktynek, grób Odonas Casela OSB). Następne sympozjum odbędzie się 8—13 IX 1980 r. w Lucernie, Szwajcaria.

ks. Wacław Schenk, Bytom

2. Missale Romanum cum lectionibus

W r. 1977 nakładem Drukarni Watykańskiej ukazała się oryginalna, ciekawa i bardzo pod ręczną wersja podstawowej księgi liturgicznej, jaką jest mszał. Chodzi oczywiście o mszał posoborowy, ale wydany nie w trzech częściach (tzn. z wyodrębnieniem lekcjonarza i modlitwy powszechnej), lecz całościowo, a więc łącznie z czytaniem i modlitwą powszechną¹. Celem ni-

¹ *Missale Romanum cum lectionibus ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1977.

niejszego komunikatu jest ogólne zapoznanie się z tą nową watykańską publikacją liturgiczną.

Missale Romanum cum lectionibus jest opracowany na podstawie wzorcowego drugiego wydania *Missale Romanum* z r. 1975², wzorcowego wydania *Lectionarium* z lat 1970—1972³ oraz *De oratione communi seu fidelium* z r. 1966⁴. Potrzebnego *imprimatur* udzielono 21 XI 1975 r. Ze względu na bardzo dużą objętość księga ta liczy cztery tomy 12° (11×17,5 cm). Wszystkie tomy mają łącznie aż 7780 stron (1984 + 1932 + 2032 + 1832). Tom pierwszy jest przeznaczony na okres Adwentu, Bożego Narodzenia i częściowo „w ciągu roku” (tygodnie I—IX), tom drugi — na okres Wielkiego Postu i Paschalny, a tom trzeci i czwarty — na resztę okresu „w ciągu roku” (tygodnie VI⁵ — XXI i XXII—XXXIV).

Wnikając nieco głębiej w treść omawianej księgi liturgicznej stwierdzamy, że niektóre jej teksty znajdujemy tylko w tomie I lub II, inne tylko w jednym z poszczególnych tomów, a jeszcze inne w każdym tomie. I tak np. tylko w tomie II umieszczono melodie do śpiewów na Święte Triduum Paschalne, a w obszernej części wstępnej do tomu I zamieszczono: konstytucję apostolską papieża Pawła VI *Missale Romanum* (z 3 IV 1969 ogłaszającą zreformowany mszał posoborowy)⁶, *Wprowadzenie ogólne do Mszału Rzymskiego* (w wersji czwartej z r. 1975)⁷, *Wprowadzenie do Ordo Lectionum Missae* z r. 1969⁸, *Motu Proprio Mysteriorum Paschalis* (z 14 II 1969 ogłaszające nowy kalendarz rzymski)⁹, zasady ogólne o roku liturgicznym i kalendarzu (w wersji z r. 1975)¹⁰ oraz wyjaśnienie, że tekst ksiąg Nowego Testamentu, Psalmów i nowych antyfon podano według Nowej Wulgaty¹¹, tekst antyfon zaczerpnięty z dotychczasowego Graduału Rzymskiego podano bez zmian, a nieco zmodyfikowano w psalmach responsoryjnych niektóre refreony, by łatwiej można je śpiewać lub recytować.

W jednym z poszczególnych czterech tomów zamieszczono liturgiczne teksty mszalne stosowane tylko w tym okresie, na który dany tom jest przeznaczony. Tworzą one część mszału zwaną *Proprium de tempore* i *Proprium de Sanctis*. Jest rzeczą charakterystyczną, że te dwa rozdziały, specy-

² *Missale Romanum, editio typica altera*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, s. 1000.

³ *Lectionarium*, Typis Polyglottis Vaticanis 1970—1972, t. I s. 892, t. II s. 966, t. III s. 974.

⁴ Typis Polyglottis Vaticanis, s. 182.

⁵ Mszałne teksty liturgiczne przeznaczone na szósty, siódmy, ósmy i dziewiąty tydzień okresu „w ciągu roku” trzeba było umieścić dwa razy: w tomie I i II omawianej księgi ze względu na ruchomy termin początku okresu Wielkiego Postu.

⁶ *Ordo Missae, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, 7—12; *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* 61(1969)217—222; *Notitiae* 5(1969)142—146; *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne (PPK)* t. II z. 3, 8—18; por. *Ephemerides Liturgicae (EL)* 83(1969)313—317; *Prawo Kanoniczne* 13(1970) z. 3—4, 206—214; *Msza Święta* 26(1970)217—219.

⁷ Cyt. *Missale Romanum* 1975, 17—92.

⁸ *Ordo Lectionum Missae, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, s. VII—XXII; *Notitiae* 5(1969)240—255; *PPK* t. II z. 3, 177—220.

⁹ *Calendarium Romanum, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, 7—10; *AAS* 61(1969) 222—226; *Notitiae* 5(1969) 159—162; *PPK* t. II z. 3, 249—256; por. *EL* 83(1969) 154—157; *Prawo Kan.* 13(1970) z. 3—4, 214—220.

¹⁰ Cyt. *Missale Romanum* 1975, 100—112.

¹¹ *Liber Psalmorum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, s. XII + 178; *Evangelia* IV, 1970, s. X + 332; *Epistolae S. Pauli Apostoli et Catholicae*, 1970, s. II + 234; *Actus Apostolorum et Apocalypsis Ioannis*, 1971, s. II + 130.

ficzne dla poszczególnych tomów, stanowią tylko jedną trzecią objętości każdego z nich.

Przeszło połowę objętości każdego tomu stanowią teksty, które z konieczności trzeba było zawsze powtórzyć. Należą do nich następujące rozdziały i podrozdziały: rzymski kalendarz powszechny, tabela niedziel oraz uroczystości i świąt ruchomych od r. 1975 do 1977, ogólny schemat drugich czytań mszalnych na niedziele i pierwszych czytań na dni powszechnie okresu „w ciągu roku” (w tomie I, III i IV), wykaz tzw. sigłów ksiąg biblijnych, *Ordo Missae cum populo* i *sine populo* (z fakultatywnymi początkami i zakończeniami prefacji oraz formułami uroczystych błogosławieństw i modlitw nad ludem), wspólne formularze mszalne (tzw. *communiae*), msze obrzędowe, w różnych potrzebach i żałobne, dodatek (obejmujący: aspersję, obrzęd wyznaczenia szafarza nadzwyczajnego do udzielania Komunii św. w pojedynczych wypadkach¹², przygotowanie do Mszy św. i dziękczynienie po niej, melodie do śpiewów mszalnych oraz w tomie I i II po siedem, a w tomie III i IV po pięć aktualnych formuł modlitwy powszechnej), a ponadto wykaz: obchodów liturgicznych, biblijnych czytań mszalnych z wyodrębnieniem tych, które szczególnie odpowiadają mszom o niektórych świętych, następnie wykaz psalmów, kantyków, śpiewów przed ewangelią i prefacji oraz ogólny spis treści.

Ponieważ w dni powszednie „w ciągu roku” można stosować formularz z każdej niedzieli tego okresu, dlatego w I, III i IV tomie omawianej książki liturgicznej podano zmienne części mszalne wszystkich trzydziestu czterech niedziel. Dla wygody zaś użytkowników części zmienne z danej niedzieli są powtarzane we wszystkie dni przypadającego tygodnia. Z praktycznych też względów w rozdziale pt. *Communiae* zawierającym wspólne formularze mszalne, czytania biblijne zamieszczono dopiero pod koniec poszczególnego *Commune*.

Ponadto jest rzeczą zmienną, że w rozdziale zatytułowanym *Msze w różnych potrzebach* przy formularzach za Kościół święty podano obfitszy dobór czytań biblijnych niż ten, który znajdujemy w *Ordo Lectionum Missae* z r. 1969 i w trzecim tomie *Lectionarium* z r. 1972. Zadecydowała o tym m. in. ta okoliczność, że obie dopiero co wymienione książki liturgiczne nie uwzględniają wszystkich formularzy mszalnych zawartych w *Missale Romanum* z r. 1970 i 1975.

Reasumując powyższe wywody wypada stwierdzić, że *Missale Romanum cum lectionibus* jest nie tylko oryginalną, ciekawą i podręczną, lecz także udoskonaloną wersją drugiego wzorcowego wydania Mszału Rzymskiego z r. 1975. Nie jest on też — jak informowano na okładkach organów „Acta Apostolicae Sedis” i „Notitiae” — mszałem do użytku wiernych (*ad usum fidelium*, tym więcej, że wydano go w języku łacińskim), ile raczej księgą dla osób duchownych.

ks. Roman Michałek, Poznań

¹² Notitiae 9(1973) 167; PPK t. VI z. 2, 143.